

بهبهان - فروردین ۹۸

بررسی ارتباط بین ارزش های محیط زیستی و رفتار پسماند خانواده در دبیرستان استعدادهای درخشان دکتر عادل بهبهان

پریسا غلام زاده قنواقی ، فاطمه فرج پور

۱- نهم، دبیرستان استعدادهای درخشان دکتر عادل، بهبهان، ۰۹۱۶۵۲۷۱۴۳۱

۲- نهم، دبیرستان استعدادهای درخشان دکتر عادل، بهبهان

چکیده

توسعه تکنولوژی و صنعت و گسترش شهرنشینی موجب ایجاد مشکلات بزرگی در زمینه ی محیط زیست شده است که مشکلات بزرگی در زمینه ی محیط زیست شده است که پسماند یکی از آنها می باشد. حل این مشکلات نیازمند مشارکت شهروندان است بنابراین متأثر از عوامل اجتماعی - روانشناختی می باشد. یکی از عوامل مهم در مشارکت شهروندان در برنامه های مرتبط با پسماند، ارزش های محیط زیستی است بنابراین تحقیق حاضر به بررسی ارزش های محیط زیستی و ارتباط آن با رفتار پسماند پرداخته است. روش تحقیق پیمایشی بوده و جامعه ی مورد نظر کل دانش آموزان و دبیران دبیرستان استعدادهای درخشان دکترعادل درسال تحصیلی ۱۳۹۸-۱۳۹۷ می باشد.جهت جمع آوری داده ها از دو پرسش نامه ی ارزش محیط زیستی و رفتار بازیافت پسماند خانگی استفاده شده است. نتایج حاصل از تحقیق نشان می دهد که بین رفتارهای محیط زیستی و ارزش های محیط زیستی رابطه معنادار در سطح ۰/۰۱ وجود دارد. جهت این رابطه مثبت است یعنی هرچه ارزش های محیط زیستی بیشتر شود، رفتار پسماند نیز بیشتر می شود. شدت این رابطه نسبتاً قوی ارزیابی می شود، یعنی ارزش محیط زیستی بالا موجب رفتار پسماندی بهتر می شود.

کلمات کلیدی: ارزش محیط زیستی، رفتار پسماند، بازیافت، پسماند

۱. مقدمه

در کشور ما افزایش روز افزون جمعیت و گسترش مداوم شهرها از یک سو و ازدیاد و توسعه فعالیت های صنعتی، تجاری و خدماتی از سوی دیگر منجر به تولید مقادیر زیادی مواد زائد در شهرها شده که در بیشتر مواقع مدیریت آن با توجه به کمبود امکانات و بودجه، مشکلات عدیده ای در پی داشته است از جمله این مشکلات آلودگی محیط زیست است. بنابراین امروزه یکی از عوامل مهم آلودگی محیط زیست عدم مدیریت درست انواع مواد زائد می باشد. تجربه شهرهای بزرگ جهان نشان می دهد که تنها راه برخورد با این مسئله طراحی یک سیستم علمی و صحیح در امر مدیریت مواد زائد می باشد. روزانه بیش از ۴۰۰ میلیون تومان صرف جمع آوری و حمل و نقل زباله ها در کشور می شود که با استفاده از بازیافت می توان از ۵۰ درصد هزینه ها کاست. عوامل روانی اجتماعی گوناگونی وجود دارند که بر میزان پسماند تولیدی خانوارها و رفتار آن ها با پسماند آن ها تأثیر می گذارند.

یکی از این عوامل ارزش های محیط زیستی است. ارزش های محیط زیستی یکی از متغیرهایی است که بر رفتار محیط زیستی درکل و رفتار پسماند به طور ویژه تأثیر می گذارد. به این منظور، در تحقیق حاضر به مطالعه ارزش های محیط زیستی، رفتار پسماند و ارتباط بین دو متغیر در بین خانوارهای دانش آموزان دبیرستان دکتر عادل بهبهان و دبیران این مدرسه پرداخته شده است.

پژوهش ها و مطالعات گوناگونی در زمینه ی پسماند در ایران صورت گرفته است که اغلب آن ها دیدگاه هایی غیرجامعه شناختی مانند مدیریتی داشته اند. تعداد اندکی از بررسی های موجود تأثیر عوامل اجتماعی بر رفتار پسماند را بررسی کرده اند. مسگراف و همکاران (۱۳۸۰) نگرش و عملکرد مردم کرمانشاه را با روش پیمایشی بررسی کرده اند. آن ها نتیجه گرفتند نگرش ۴۱ درصد از مردم ضعیف، ۴۱ درصد متوسط و ۵۵ درصد خوب بوده است. به علاوه، عملکرد ۶۹ درصد ضعیف، ۲۵ درصد متوسط و ۶ درصد خوب بوده است. همچنین، پیرصاحب و همکاران (۱۳۸۶) آگاهی و نگرش مردم ایلام نسبت به بازیافت را در یک مطالعه توصیفی مقطعی با استفاده از پرسشنامه بررسی کرده اند. نتایج نشان داد میزان آگاهی و نگرش با تحصیلات ارتباط مستقیم دارد. همچنین، ابراهیمی و همکاران (۱۳۸۸) نیز در تحقیق خود آگاهی، نگرش و عملکرد مردم طبس را در زمینه مدیریت مواد زائد جامد بررسی کرده اند. در این زمینه، آن ها از ابزار پرسشنامه بهره برده اند. نتایج بیانگر نگرش مثبت، ارتباط مستقیم آگاهی با سن و تحصیلات و ارتباط نگرش با تحصیلات بوده است. علوی مقدم و دلبری (۱۳۸۸) میزان آگاهی دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه صنعتی امیرکبیر را با استفاده از ابزار پرسشنامه ارزیابی کرده اند. نتایج بیانگر سطح پایین آگاهی دانشجویان در این زمینه بوده است.

فاتحینا (۱۳۹۰) با استفاده از ابزار پرسشنامه ۳۰۰ نفر از سرپرست های خانواده های منطقه پنج را ارزیابی کرده است. این افراد در سه گروه آموزش مستقیم (آموزش کارگاهی)، آموزش غیر مستقیم (آموزش با بسته های آموزشی) و گروه بدون آموزش قرار گرفته اند. بر اساس نتایج، ۵۸ درصد از افراد شرکت کننده نگرانی های خود را نسبت به مشکلات زیست محیطی و ۶۰ درصد از پاسخگویان به وضعیت دفن زباله در منطقه کهریزک تهران اعلام کرده اند که این مطلب گویای وجود نگرش درونی مثبت افراد نسبت به کاهش مشکلات پسماند و محیط زیست است. همچنین، روش آموزش مستقیم بیشترین تأثیر را

بهبهان - فروردین ۹۸

در ایجاد انگیزش تفکیک از مبدأ داشته است و بیشترین عوامل انگیزشی مورد درخواست افراد شامل نگرش مثبت، اطلاعات، راحتی و عوامل موقعیتی و مشوق های اقتصادی تعیین شده است. علاوه بر این، درویشی (۱۳۸۹) مطالعه های به منظور شناسایی عوامل مختلف مؤثر بر رفتار بازیافت ساکنان منطقه یک شهرداری تهران به شیوه پیمایشی توصیفی و بر روی نمونه ۴۷ نفری از خانوارهای ساکن در نواحی دو، هفت و هشت انجام داده است. نتایج تحقیق نشان داده است که ۶۱/۷ درصد خانوارها از طرح تفکیک زباله تاحدودی مطلع بوده اند و ۶۳/۸ درصد از شهروندان انجام طرح تفکیک زباله از مبدأ را کاملاً ضروری دانسته اند ۳۶/۲ درصد از آنها همیشه زباله های خشک و تر را تفکیک می کنند، ۲۳/۴ درصد اغلب اوقات این کار را انجام می دهند و ۲۹/۸ درصد هیچ گاه زباله ها را از هم تفکیک نمی کنند. در خصوص دریافت آموزش ها نیز نتایج تحقیق نشان داده است که ۵۱/۱ درصد هیچ گونه آموزشی در این باره دریافت نکرده اند. با این حال، ۲۱/۳ درصد از طریق بروشور و سیدی آموزشی، ۱۹/۱ درصد از طریق آموزشگران مراجعه کننده به درب منازل و ۸/۵ درصد از طریق تلویزیون با موضوع تفکیک زباله از مبدأ آشنا شده اند

از جمله مطالعات جامعه شناختی در زمینه مدیریت پسماند میتوان به مطالعه صالحی و همکاران (۱۳۹۲) اشاره کرد. آنان با نمونه گیری خوشه ای و روش پیمایشی، دانش و نگرش زنان مازندران را در مورد بازیافت بررسی کرده اند. میانگین نمره نگرش افراد درباره بازیافت ۳/۴ به دست آمده است، نمره هنجارهای اجتماعی ۲/۹۵ شده است و نمره پارادایم نوین اکولوژیکی ۲/۲۵ از پنج تعیین شده است. میانگین دانش نیز ۱۰/۶۱۵ از ۱/۵ شده است. در مطالعه آن ها بین نگرش افراد با دانش محیط زیستی ارتباط مستقیم وجود دارد. آن ها دریافتند افراد درباره مقوله بازیافت آگاهی دارند، ولی درباره وضعیت بازیافت در جامعه خود آگاهی ندارند. بنابر یافته های تحقیق، رادیو و تلویزیون و پس از آن شهرداری بیشترین نقش را در آگاهی بخشی به افراد دارند. علاوه بر پژوهش یادشده، صالحی و کریم زاده (۱۳۹۳) نیز با استفاده از روش پیمایشی و نمونه گیری خوشه، یک نمونه ۳۸۳ نفره را در مناطق شهری ارومیه بررسی کرده اند. آن ها درباره ارتباط بین ارزش های محیط زیستی و رفتار محیط زیستی تحقیق کرده اند. در این پژوهش نیز مانند تحقیق پیش رو، ارزش های محیط زیستی با استفاده از مقیاس کایزر و همکاران سنجیده شده است و ارتباط مثبت معناداری بین دو متغیر به دست آمده است

۲. روش تحقیق

جامعه ی تحقیق حاضر خانوار های دانش آموزان دبیرستان دکتر عادل بهبهان و دبیران این مدرسه به تعداد ۱۲۴ بوده است که تعداد ۱۲۴ پرسشنامه توسط سرپرست خانوار ها در مدت ۱۰ روز تکمیل شده اند.

۳. ارزش های محیط زیستی

برای سنجش ارزش های محیط زیستی از گویه های ارزش های محیط زیستی کایزر و همکاران (۱۹۹۹) استفاده شده است. پرسش ها در قالب یک طیف پنج قسمتی لیکرت مطرح شده و دامنه ی پاسخ ها از بسیار موافق تا بسیار مخالف بوده است. حداقل نمره ی پاسخ یک پرسش، یک و حداکثر آن پنج بوده است. میانگین شش گویه یاد شده شاخص متغیر ارزش های محیط زیستی را شکل داده است گویه های مربوط به سنجش این متغیر عبارت است از:

- همه چیز خواه انسان، حیوان، گیاهان حق زیستن دارند.
- من در برابر اعمالی که بر محیط زیست تاثیر میگذارند و در برابر خداوند مسئول هستم.
- همه ی موجودات ارزش حفاظت دارند.
- در تفکرات من توجه به محیط زیست وجود دارد.
- طبیعت حتی در جنبه های بی جان خود نیز باید مورد حفاظت باشد.
- ارزش زمین به وجود انسان نیست بلکه خود به تنهایی ارزشمند است.

پهپهان - فروردین ۹۸

۴. بازیافت پسماند خانگی

برای سنجش بازیافت پسماند خانگی از هفت گویه محقق ساخته استفاده شده است. دامنه پاسخ گویه ها عبارت بود از : خیر ، به ندرت ، اکثر اوقات ، بله. نمره ی بیشترین رفتار پسماند چهار و کمترین یک بوده است. میانگین گویه ها شاخص رفتار بازیافت را شکل داده است. میانگین بالاتر نشان دهنده ی رفتار پسماند بیشتر و میانگین کمتر نشان دهنده ی رفتار پسماند کمتر بوده است. گویه های مربوط به سنجش بازیافت پسماند خانگی عبارت اند از :

- زباله ها و پسماند ها را در محل مقرر میگذارم.
- زباله ها و پسماند ها را در ساعت مقرر بیرون میگذارم.
- زباله ی نان خشک را جدا می کنم.
- زباله ی فلزی را جدا می کنم.
- زباله ی شیشه ای را جدا جمع آوری میکنم.
- زباله ی کاغذی را جدا جمع آوری میکنم.
- پسماند خشک را از تر جدا می کنم.

به منظور افزایش اعتبار از پرسش های مشابه در پرسشنامه های مشابه استفاده شده است. برای سنجش روایی تحقیق از آلفای کرونباخ استفاده شده است که میزان آن برای ارزش های محیط زیستی ۰/۹۱ و برای رفتار محیط زیستی ۰/۷۱ شده است این میزان نشان دهنده ی روایی تقریباً بالای پرسش نامه است. در عین حال از آمار توصیفی و استنباطی برای تجزیه و تحلیل داده ها استفاده شده است.

۵. یافته های تحقیق

الف) ارزش های محیط زیستی

همانطور که پیش تر ذکر شد برای بررسی ارزش های محیط زیستی از شش گویه بر حسب طیف لیکرت استفاده شده است. جهت تمامی گویه های مثبت و دامنه پاسخ آن ها از یک تا پنج بوده است. هر چه ارزش های محیط زیستی بیش تر باشد نمره ی آن بیش تر است.

جدول ۱. توزیع فراوانی ارزش های محیط زیستی

گوپه	فراوانی درصد	کاملاً موافق	موافق	بی نظر	مخالف	کاملاً مخالف	بی پاسخ	مد
همه چیز خواه انسان ، حیوان ، گیاهان حق زیستن دارند.	تعداد ۱۰۳ درصد ۸۳/۰۶	۱۹	۱۵/۳۲	-	۲	-	-	کاملاً موافق
من در برابر اعمالی که بر محیط زیست تاثیر میگذارند و در برابر خداوند مسئول هستم.	تعداد ۱۰۱ درصد ۸۱/۴۵	۱۹	۱۵/۳۲	۱ ۰/۸	۲ ۱/۶۱	۱ ۰/۸	-	کاملاً موافق
همه ی موجودات ارزش حفاظت دارند.	تعداد ۹۴ درصد ۷۵/۸	۱۸	۱۴/۵۱	۷ ۵/۶۴	۴ ۳/۲۲	۱ ۰/۸	-	کاملاً موافق
درتفکرات من توجه به محیط زیست وجود دارد.	تعداد ۹۴ درصد ۷۵/۸	۲۵	۲۰/۱۶	۴ ۳/۲۲	-	۱ ۰/۸	-	کاملاً موافق
طبیعت حتی در جنبه های بی جان خود نیز باید مورد حفاظت باشد.	تعداد ۹۳ درصد ۷۵	۲۰	۱۶/۱۲	۸ ۶/۴۵	۲ ۱/۶۱	۱ ۰/۸	-	کاملاً موافق

پهپهپان - فروردین ۹۸

ارزش زمین به وجود انسان نیست بلکه خود به تنهایی ارزشمند است.	تعداد	۷۳	۲۴	۹	۱۰	۸	-	کاملاً
	درصد	۸۷/۵۸	۱۹/۳۵	۷/۲۵	۸/۰۶	۶/۴۵	-	موافق

همانطور که در جدول ۱ نشان داده شد بالاترین فراوانی در بین گویه ها مربوط به گویه نخست است. تقریباً ۹۸ درصد افراد با آن موافق یا کاملاً موافق بوده اند. تقریباً ۱/۵ درصد نیز با آن مخالف بوده اند. بیشترین فراوانی در این گویه کاملاً موافقم بوده است.

به علاوه نزدیک به ۹۶/۷ درصد افراد در برابر اعمال تأثیر گذار بر محیط زیست احساس مسئولیت دارند. نزدیک به ۰/۸ درصد نسبت به آن بی نظرند و نزدیک به ۲/۴ درصد احساس مسئولیت در این زمینه ندارند.

بالا بودن موافقت با این گویه نشان دهنده ی دیدگاه مذهبی افراد این منطقه در این زمینه است. بیشترین فراوانی در این گویه برای گزینه ی کاملاً موافقم بوده است. براساس نتایج نزدیک به ۹۰/۳ درصد افراد عقیده دارند. همه ی موجودات ارزش حفاظت دارند ۵/۶ درصد نسبت به آن بی نظرند و ۴ درصد چنین عقیده ای ندارند. بیشترین فراوانی در این گویه برای گزینه ی کاملاً موافقم بوده است.

در این بررسی در تفکر نزدیک به ۹۵/۹ افراد توجه به محیط زیست دارد نزدیک به ۳/۲ درصد نسبت به آن بی نظرند و در تفکر ۰/۸ توجه به محیط زیست وجود ندارد. بیشترین فراوانی در این گویه برای گزینه ی کاملاً موافقم بوده است.

نتایج نشان داده است ۹۱/۱ درصد عقیده دارند به طبیعت حتی در جنبه های بی جان آن باید توجه شود. ۶/۴ درصد نسبت به آن بی نظرند و تقریباً ۲/۴ درصد مخالف آن هستند. بیشترین فراوانی در این گویه برای گزینه ی کاملاً موافقم بوده است. در نهایت تقریباً ۷۸/۲ درصد عقیده دارند ارزش زمین به دلیل وجود انسان نیست بلکه خودش به تنهایی نیز ارزشمند است. ۷/۲ درصد درباره ی این موضوع بی نظر بوده اند و ۱۴/۵ درصد با آن مخالفت کرده اند. بیشترین فراوانی در این گویه برای گزینه ی کاملاً موافقم بوده است.

ب) بازیافت پسماند خانگی

همانطور که در بحث روش شناسی مطرح شده است بازیافت پسماند خانگی با هفت گویه سنجیده شده است. جدول ۲ توزیع فراوانی و درصد توزیع فراوانی متغیر بازیافت پسمان خانگی را نشان می دهد.

همانطور که جدول ۲ نشان می دهد، بیشترین فراوانی مربوط به پنجمین گویه است. ۹۲/۸ درصد افراد دائم یا اغلب اوقات پسماندها را در محل مقرر می گذارند، ۱۶/۱ درصد یا این کار را انجام نمی دهند یا به ندرت انجام می دهند. طبق نتایج، در این منطقه در کل ۷۲/۵ درصد افراد مورد بررسی یا به صورت دائمی یا اغلب اوقات زباله های خشک و تر را تفکیک می کنند، ۲۷/۴ درصد افراد یا اصلاً این کار را نمی کنند یا به ندرت انجام می دهند. در مورد زباله های کاغذی، ۷۴/۱ درصد افراد به صورت دائمی یا اغلب اوقات زباله های کاغذی خود را جدا می کنند، ۲۵/۸ درصد پاسخگویان یا اصلاً زباله های کاغذی خود را تفکیک نمی کنند یا به ندرت این کار را انجام می دهند. نتایج نشان داده است در این منطقه ۶۳/۷ درصد از پاسخگویان زباله های شیشه ای خود را یا دائم یا اغلب اوقات جدا می کنند، ۳۶/۲ درصد آنها هیچ گاه یا به ندرت این کار را می کنند. نتایج تحقیق در مورد پسماند فلزی نشان داده است ۵۸/۸ درصد به صورت دائمی یا اغلب اوقات زباله های فلزی خود را جدا می کنند، ۴۱/۱ درصد آنها هیچ گاه یا به ندرت آن ها را تفکیک می کنند. در مورد پسماند نان خشک که بار معنایی خود را در فرهنگ ایران دارد، ۸۷/۸ درصد پاسخگویان یا به صورت دائم یا اغلب اوقات نان خشک خود را تفکیک می کنند، ۱۲ درصد افراد هیچ گاه یا به ندرت این کار را انجام می دهند. در مورد قراردادن زباله ها در زمان مقرر، ۸۳ درصد

پهپهان - فروردین ۹۸

پاسخگویان اظهار داشته اند دائم یا اغلب اوقات زباله های خود را در ساعت مقرر بیرون می گذارند، ۱۶/۹ درصد از آنان پاسخ داده اند هرگز یا به ندرت زباله های خود را در ساعت مقرر بیرون می گذارند. بالاترین میانگین در رفتارهای محیط زیستی برای قراردادن پسماندها در محل مقرر است و پایین ترین میانگین برای تفکیک پسماند فلزی است. همان طور که مشاهده می شود، در بین پسماندهای ذکر شده بیشترین تفکیک برای پسماند نان خشک بوده است که می توان آن را به بار فرهنگی و دینی این قضیه نسبت داد. نان خشک در ذهن بسیاری از ایرانیان پسماند محسوب نمی شود و با آن مانند دیگر زباله ها رفتار نمی شود.

جدول ۲. توزیع فراوانی رفتار پسماند

گویه ها	فراوانی درصد	بله	اکثر اوقات	به ندرت	خیر	بی پاسخ	مد
پسماند خشک را از تر جدا می کنم.	تعداد درصد	۵۲ ۴۱/۹۳	۳۸ ۳۰/۶۴	۱۸ ۱۴/۵۱	۱۶ ۱۲/۹	- -	بله
زباله ی کاغذی را جدا جمع آوری می کنم.	تعداد درصد	۶۵ ۵۲/۴۱	۲۷ ۲۱/۷۷	۱۹ ۱۵/۳۲	۱۳ ۱۰/۴۸	- -	بله
زباله ی شیشه ای را جدا جمع آوری می کنم.	تعداد درصد	۴۹ ۳۹/۵۱	۳۰ ۲۴/۱۰	۲۱ ۱۶/۹۳	۲۴ ۱۹/۳۵	- -	بله
زباله ی فلزی را جدا می کنم.	تعداد درصد	۵۳ ۴۲/۷۲	۲۰ ۱۶/۱۲	۲۲ ۱۷/۷۴	۲۹ ۲۳/۳۸	- -	بله
زباله ی نان خشک را جدا می کنم.	تعداد درصد	۱۰۳ ۸۳/۰۶	۶ ۴/۸۳	۴ ۳/۲۲	۱۱ ۸/۸۷	- -	بله
زباله ها و پسماند ها را در ساعت مقرر بیرون می گذارم.	تعداد درصد	۷۲ ۵۸/۰۶	۳۱ ۲۵	۱۳ ۱۰/۴۸	۸ ۶/۴۵	- -	بله
زباله ها و پسماند ها را در محل مقرر می گذارم.	تعداد درصد	۸۸ ۷۰/۹۶	۱۶ ۲۱/۹	۱۰ ۸/۰۶	۱۰ ۸/۰۶	- -	بله

۶. ارتباط بین ارزش های محیط زیستی و رفتار پسماند

از آنجا که هر دو متغیر ارزش های محیط زیستی و رفتار پسماند در سطح رتبه ای سنجیده شده اند، برای بررسی این رابطه از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. خلاصه شاخص آماری آن در جدول ۳ می آید.

جدول ۳. خلاصه ی شاخص های آماری ضریب همبستگی اسپیرمن

پهپهان - فروردین ۹۸

متغیر وابسته	متغیر مستقل	مقدار تأثیر گذاری R^2	سطح معنا داری
رفتار بازیافت	ارزش های محیط زیست	۰/۷۳	۰/۰۱

همان طور که در جدول ۳ مشخص است، بین رفتارهای محیط زیستی و ارزش های محیط زیستی رابطه معنادار در سطح ۰/۰۱ وجود دارد. جهت این رابطه مثبت است یعنی هرچه ارزش های محیط زیستی بیشتر شود، رفتار پسماند نیز بیشتر می شود. شدت این رابطه نسبتاً قوی ارزیابی می شود، یعنی ارزش محیط زیستی بالا موجب رفتار پسماندی بهتر می شود.

۷. بحث و نتیجه گیری

رشد و توسعه شهرنشینی در زندگی مدرن مشکلات و مسائلی را با خود به همراه داشته است. یکی از این مسائل، مشکلات محیط زیستی است. مشکلات محیط زیستی، مشکلاتی فراملی هستند که در سطح جهانی مطرح می شوند و روز به روز بر اهمیت درک و مقابله با آن ها افزوده می شود. یکی از این مشکلات که جوامع با آن مواجه اند میزان زیاد پسماند و نبود رفتار پسماند صحیح است. با رفتار محیط زیستی صحیح می توان به میزان زیادی از این آسیب کاست. عوامل درونی و بیرونی گوناگونی وجود دارند که بر رفتار پسماند خانوارها تأثیر دارند. در این پژوهش، ارتباط بین یکی از این متغیرها یعنی ارزش های محیط زیستی با متغیر رفتار پسماند در دبیرستان دکتر عادل برسی شده است. تحلیل های آماری نشان داده است ارزش های محیط زیستی افراد مورد بررسی در سطح بالایی قرار دارد و شهروندان در برنامه های تفکیک زباله از مبدأ مشارکت بالایی دارند. نتایج نشان داد در بین پسماندهای مورد سنجش، بیشترین تفکیک به پسماند نان خشک مربوط بوده است که می توان آن را به معنای بار اجتماعی و دینی آن در فرهنگ جامعه نسبت داد؛ زیرا نان خشک از دید بسیاری از افراد جامعه زباله محسوب نمیشود و در بسیاری از آموزه های دینی نیز بارها بر اهمیت نان تأکید شده است. در پژوهش های گوناگون نیز نتایج مشابه این تحقیق مشاهده می شود. هم راستا با نتیجه تحقیق پیش رو، مهمت اوغلو (۲۰۱۰) نیز در بررسی خود مطرح کرد بین ارزش های فردی و تمایل نروژی ها به رفتار محیط زیستی رابطه وجود دارد. نردلان و گارویل (۲۰۰۲) مطرح کردند ارزش های کلی بر ارزش های محیط زیستی، آگاهی از مسائل و هنجارهای فردی تأثیر دارد و هنجارهای فردی بر رفتار تأثیر دارند. کارپ (۱۹۹۶) بیان کرد ارزش ها بر رفتار محیط زیستی تأثیر دارند. جانسون و نیلسون اظهار داشتند ارزش های خودتعالی بخشی با رفتار محیط زیستی در ارتباط اند. همچنین، اسکاتز و زلنزی (۲۰۰۳) نتیجه گرفتند افرادی که به اهداف خودتعالی بخشی ارزش می نهند، بیشتر به مسائل محیط زیستی اهمیت می دهند و رفتارهای محیط زیستی بیشتری نشان می دهند. درنهایت، کیسر و همکاران (۱۹۹۹) در بررسی خود اظهار کردند دانش و ارزش محیط زیستی ۴۰ درصد از میزان تمایل به رفتار اکولوژیکی را تبیین می کند. با بررسی ارتباط بین دو متغیر مشخص شد تأثیر مستقیم ارزش های محیط زیستی در تبیین رفتار پسماند در این دبیرستان نسبتاً قوی بوده است. بنابراین می توان با تدوین و طراحی برنامه هایی محیط زیستی به فرهنگ سازی و افزایش آگاهی دانش آموزان در زمینه پسماند و بالا بردن ارزش محیط زیستی در آن ها پرداخته شود که رفتار پسماندی مثبت از نتایج آن می باشد.

۸. پیشنهادهای تحقیق

امروزه مشکلات زیست محیطی مشکلاتی همه جامعه است و حل آن ها نیازمند مشارکت اجتماعی تمامی اقشار جامعه است. بدون همت افراد جامعه، مشکلات زیست محیطی به طور عام و مشکل پسماند به طور خاص، رفع نمی شود. در عین حال، بنابر تحقیق صورت گرفته هنجارهای زیست محیطی نسبت به بازیافت به میزان نسبتاً زیادی، بر بازیافت پسماند خانگی تأثیر دارند. در این زمینه می توان با اقداماتی در سطح ساختاری، حقوقی و ملی، میزان بازیافت پسماند خانگی را افزایش داد:

پهپهپان - فروردین ۹۸

نمایش و نشان دادن مشارکت افراد در رسانه های گوناگون بخصوص تلویزیون، آگاهی دادن نسبت به این موضوع در سطح رسانه ای و ملی، آگاهی دادن به افراد در سطح خانوارها از طریق افرادی که نسبت به این موضوع آگاهی و مشارکت دارند، تشویق افراد مشارکت کننده در اماکن عمومی مانند برگزاری جشن های منطقه ای در روزهای تعطیل و در اماکن عمومی مانند پارک ها، افزایش حس تعلق افراد به جامعه و تأثیرگذاری آن ها بر یکدیگر از طریق رسانه و بروشورهای تبلیغاتی، ایجاد الزام های حقوقی و قانونی بیشتر در این زمینه، پیگیری حقوقی و قانونی نسبت به بازیافت پسماند خانگی و غیره.

۸. مراجع

- ابراهیمی، اصغر، سمائی، محمدرضا، کریمی، بهروز، رحیمی بیستونی، سجاد و بخشی طیه (۱۳۸۸). بررسی میزان آگاهی، نگرش و عملکرد مردم شهر طبس در زمینه مدیریت مواد زائد جامد در سال ۱۳۸۶ «دوازدهمین همایش ملی بهداشت محیط ایران، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، دانشکده بهداشت: ۱۹۶۰ - ۱۹۵۱
- اسکندری نوده، محمد، صیاد بیدهندی، لیلا، کلانتری خلیل آباد، حسین و میره محمد، بررسی و تحلیل وابستگی های مکانی تولید زباله در شهر تهران»، سومین همایش ملی مدیریت پسماند، فصلنامه مدیریت پسماندها، شماره ۳۸۳ - ۳۷۱: ۸
- پیرصاحب، مقداد، خدادادی، تارخ، شرفی، کیومرث و ویسی، عطاءاله (۱۳۹۸). بررسی میزان آگاهی و نگرش مردم شهر ایلام نسبت به بازیافت مواد زائد جامد»، پنجمین همایش ملی مدیریت پسماند، مشهد: سازمان شهرداریها و دهرداری های کشور، سازمان حفاظت محیط زیست.
- صاحب محمدی، عبدالعلی و محمودخانی، روح الله (۱۳۸۶). بررسی نقش مدیریت پسماند بر انتشار گازهای گلخانه‌ای «مجموعه مقالات سومین همایش ملی مدیریت پسماند، تهران: سازمان شهرداری ها و دهرداری های کشور، سازمان حفاظت محیط زیست: ۱۴۳ - ۱۲۹
- صالحی، صادق و کریمزاده، سارا (۱۳۹۳). بررسی تأثیر ارزش های زیست محیطی بر رفتار زیست محیطی (مطالعه مناطق شهری ارومیه، مسائل اجتماعی ایران، سال پنجم، شماره ۷۶ - ۶۱: ۲
- صالحی، صادق، همتی گویمی، زهرا و خوشفر غلامرضا (۱۳۹۲). بررسی نگرش زنان نسبت به بازیافت زباله های خانگی در مازندران، انتشارات دانشگاه علامه.
- علوی مقدم، سیدمحمدرضا و دلبری، اعظم السادات (۱۳۸۸). ارزیابی میزان آگاهی دانشجویان مقطع کارشناسی از موضوع مدیریت مواد زائد جامد در محیط زیست، نشریه علمی - پژوهشی فناوری آموزش، سال سوم، جلد ۳، شماره ۳۱۳ - ۳۰۹
- عمرانی، قاسمعلی (۱۳۸۶). اصول و مبانی استراتژی پایدار در مدیریت پسماندهای ایران « سومین همایش ملی پسماند، مدیریت پسماندها، شماره ۷۲ - ۶۳: ۸
- فاتحنیا، علیرضا (۱۳۹۰). بررسی وضعیت تفکیک از مبدأ پسماندهای جامد شهری و راهکارهای افزایش مشارکت مردمی در منطقه ۵ شهرداری تهران، پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته مدیریت سلامت شهری، دانشکده بهداشت، دانشگاه تهران.
- گودرزی، سعید (۱۳۸۸). کاربرد آمار در علوم اجتماعی، تهران: انتشارات جامعه شناسان و دانشگاه آزاد اسلامی واحد تویسرکان.
- مدنی شاهرودی، همایون رضا و ابراهیمی، ابوالفضل (۱۳۸۵). طرح مکانیزاسیون جمع آوری پسماندهای جامد شهر تهران»، سومین همایش ملی مدیریت پسماند و جایگاه آن در برنامه ریزی شهری، تهران: سازمان بازیافت و تبدیل مواد، تالار علامه امینی دانشگاه تهران، قابلدستری در:

http://www.civilica.com/Paper-SWM03-SWM03_033.html

پهپه‌بان - فروردین ۹۸

- مسگراف، حیدر، صادقی، حسن، جعفری، علی و داوودی، رضا (۱۳۸۰). بررسی میزان آگاهی، نگرش و عملکرد مردم در ارتباط با مدیریت مواد زائد جامد شهری کرمانشاه، چهارمین همایش ملی بهداشت، یزد: دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد
- هراتی، امیرناصر، عبدالله زاده، رضا و جلوس جمشیدی، رضا (۱۳۸۶). برآورد پتانسیل تولید RDF از پسماندهای بازکنی شده در مکانها دفن ایران»، سومین همایش ملی مدیریت پسماند، مدیریت پسماندها، ۱۹۹ - ۱۸۹.
- اطلس کلانشهر تهران، تولید و مدیریت پسماند [/ http://atlas.tehran.ir](http://atlas.tehran.ir)
- شهرداری منطقه ۷، درباره منطقه، اطلاعات جمعیتی <http://region7.tehran.ir>
- Cheng, A. & Kenneth, R. F. (2010), “Developing a Meta-Inventory of Human Values”, ASIST.
- Kaiser, F. G., Sybille, W. & Urs, F. (1999), “Environmental attitude and ecological behavior”, Journal of Environmental Psychology: 1- 19, available online at: www.idealibrary.com
- Karp, D. G. (1996), “Values and their effect on pro-environmental behavior”, Environment and Behavior, Vol. 28, No. 1: 111- 133.
- Jonsson, A. E., Andreas, N. (2014) “Exploring the relationship between values and pro-environmental behavior: the influence of locus of control”, Retrieved from <http://www.whpress.co.uk/EV/papers/Nilsson.pdf>.
- Mehmetoglu, M. (2010), “Factors influencing the willingness to behave environmentally friendly at home and holiday settings”, Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism, Vol. 10, No. 4: 430- 447.
- Nordlund, A. M. & Jörgen, G. (2002), “Value structure behind proenvironmental behavior”, Sage publication, Environment & behavior, Vol. 34, No. 6: 774-756.
- Poortinga, W., Linda, S. & Charles, V. (2004), “Values, Environmental concern, and environmental behavior: A study into household energy use”, Environment and behavior, Sage publication, Vol. 36, No. 1, : 70- 93.
- Schultz, P. W. & Lynnette, Z. (2003), “Reframing Environmental messages to be congruent with American values”, Human Ecology Review, Vol. 10, No. 2: 126- 136.
- Stern, P. C. & Thomas, D. (1994), “The Value basis of environmental concern”, Journal of Social Issues, Vol. 50. No. 3: 65- 84.
- Stern, P. C. (2000), “Toward a coherent theory of environmentally significant behavior”, Journal of Social Issues, Vol. 56, No. 3: 407– 424.
- Eco-Cycle’s Ten Reasons to Recycle, working to build zero waste communities. <https://services.bridgew.edu/bscannounce/uploads/eco.cycle.pdf>
- Recycling why it’s important and how to do it (September 2008), Friends of the earth.